

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет економічний

Кафедра економічної кібернетики

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Моделювання соціально-економічної безпеки

Спеціальність 051 Економіка

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 29 серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ - 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Моделювання соціально-економічної безпеки
Викладач (-і)	к.е.н., доц. Пілько А.Д.
Контактний телефон викладача	+38(050)3735287
E-mail викладача	andriy.pilko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=97&id_cou=2706
Консультації	Очні консультації: згідно розкладу консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Трансформаційні процеси в Україні стали наслідком тривалих соціально-економічних змін. На даний час перед держава держава стикається з численими викликами як ендогенного, так і екзогенного походження. Подібні виклики ставлять нові вимоги системи забезпечення національної безпеки. У зв'язку з цим формування системи національної безпеки викликало низку теоретичних, методологічних, а також практичних питань з даної проблематики. Однією зі складових системи національної безпеки є соціально-економічна безпека. Рівень забезпечення соціально-економічної безпеки на глобальному, національному, регіональному рівнях, а також на рівні господарюючих суб'єктів буде визначати ефективність усіх подальших системних трансформацій суспільства та державних інституцій. Використання економіко-математичного інструментарію для вирішення задач оцінювання, аналізу, прогнозування та оптимізації процесів управління соціально-економічною безпекою є передумовою формування ефективних моделей управління економічною безпекою та її складовими.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета курсу полягає в формуванні у студентів знань, умінь і навичок з використання передових методик та можливостей економіко-математичного моделювання в процесі управління соціально-економічною безпекою та її складовими в системах різного рівня складності та ієрархії. Мета реалізується через цілі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. проведення оцінки, аналізу та прогнозування рівня соціально-економічної безпеки та стану забезпечення її складових 2. оцінка існуючих напрацювань в сфері економіко-математичного моделювання окремих аспектів управління соціально-економічною безпекою на національному, регіональному рівнях і на рівні підприємства 3. розробка нових економіко-математичних моделей оцінки, аналізу, прогнозування та оптимізації процесів управління соціально-економічною безпекою відповідно до поставлених цілей та наявних ресурсів. 	
4. Результати навчання (компетентності)	

Результати навчання:

4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.
6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.
7. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.
9. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.
17. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

Компетентності:

ІК - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу - 90 год.

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	28
практичні	20
самостійна робота	42

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
9	051 Економіка	четвертий	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Літерату ра	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Теоретичні основи соціально-економічної безпеки. Предмет, об'єкт, методи та завдання курсу «Моделювання соціально-економічної безпекою». Зв'язок дисцип-	Лекція	[1,2, 10]	Опрацюва ти лекційний матеріал, підготував ися до практично	2 бали	До наступного заняття за розкладом

лінни з іншими науками. Еволюція безпекознавства. Інформаційна база побудови моделей оцінки та аналізу соціально-економічної безпеки. Основні етапи і напрями проведення аналізу явищ і процесів в контексті постановки та вирішення задач управління соціально-економічною безпекою.			го заняття		
Тема 2. Задачі націобезпекознавства. Сутність та зміст націобезпекознавства. Зміст міждисциплінарності націобезпекознавства. Націобезпекознавство в системі наук. Цілі та завдання націобезпекознавства. Функції націобезпекознавства. Методологія націобезпекознавства. Онтологія націобезпекознавства. Аксиологія націобезпекознавства. Синергетична парадигма національної безпеки.	Лекція, практичне заняття	[1-5, 7,8]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	2 бали	До наступного заняття за розкладом
Тема 3. Соціально-економічна безпека в системі національної безпеки. Сутність соціально-економічної безпеки. Генезис соціально-економічної безпеки. Характерні особливості соціально-економічної безпеки.	Лекція	[3-5, 11-13,17]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, інд. творчі завдання	2 бали	До наступного заняття за розкладом
Тема 4. Загрози соціально-економічній безпеці та їх індикатори Теоретична сутність загроз. Внутрішні та зовнішні загрози соціально-економічній безпеці. Індикатори соціально-економічної безпеки.	Лекція, практичне заняття	[5, 11,12]	Опрацювати лекційний матеріал, Пройти тестування до теми	10 бали	До наступного заняття за розкладом
Тема 5. Система соціально-економічної безпеки Структуризація системи соціально-економічної безпеки та задачі вивчення структурних складових. Економічна безпека в фінансовій сфері (бюджетна, податкова, боргова, грошово-кредитна безпека, валютна, банківська, інвестиційна безпека). Продовольча безпека. Інноваційно-технологічна без-	Лекція	[5-7, 14]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	3 бали	До наступного заняття за розкладом

пека. Енергетична безпека. Зовнішньоекономічна безпека. Соціальна безпека.					
Тема 6. Фінансова, банківська та інвестиційна безпека. Сутність та оцінка рівня фінансової безпеки держави. Задачі моделювання бюджетної, податкової та боргової безпеки. Вплив державного боргу на фінансову безпеку. Грошово-кредитна політика та грошово-кредитна безпека. Безпека банківської безпеки. Безпека комерційного банку. Стратегія забезпечення банківської безпеки. Теоретичні засади аналізу інвестиційної діяльності як складової економічної безпеки. Показники інвестиційної безпеки. Інвестиційний клімат та інвестиційний потенціал. Механізми реалізації інвестиційної безпеки. Ринкові та державні механізми.	Лекція, практичне заняття	[1,3,6,15-17]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, інд. творчі завдання	3 бали	До наступного заняття за розкладом
Тема 7. Інноваційно-технологічна безпека та енергетична безпека Поняття та задачі управління інноваційно-технологічною та енергетичною безпекою на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Індикатори інноваційно-технологічної та енергетичної безпеки. Основні напрями моделювання.	Лекція	[3,5,10,16]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	5 балів	До наступного заняття за розкладом
Тема 8. Продовольча безпека Поняття та задачі управління продовольчою безпекою. Виробничо-ресурсний та споживчий потенціал регіонального та національного продовольчого ринку: підходи до оцінки, аналізу та моделювання. Самодостатність внутрішнього ринку.	Лекція, практичне заняття	[6,7,14,15]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, інд. творчі завдання	5 балів	До наступного заняття за розкладом
Тема 9. Зовнішньоекономічна безпека Поняття та задачі управління зовнішньоекономічною безпекою. Експортний та імпорتنний потенціал держави та її регіонів: основні підходи до оцінки, аналізу та	Лекція, практичне заняття	[5,7,12,14]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування до попередніх	3 балів	До наступного заняття за розкладом

моделювання. Експортна та імпортна безпека.			тем		
Тема 10. Соціальна безпека. Поняття та задачі управління соціальною безпекою. Соціальна напруженість та методи її вимірювання. Соціальний захист населення. Дієвість та ефективність соціальних інститутів. Моделі і методи управління соціальною безпекою.	Лекція, практичне заняття	[6,7, 18-24]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування до попередніх тем	5 балів	До підсумкового заняття
Тема 11. Кількісна оцінка соціально-економічної безпеки держави Методи визначення інтегральної оцінки рівня соціально-економічної безпеки. Моделювання залежностей між показниками-індикаторами економічної безпеки.	Лекція, практичне заняття	[3,7,12, 12]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування до попередніх тем, розрахункова робота	10	До наступного заняття за розкладом
Тема 12. Моделювання порогових рівнів безпеки Поняття порогового рівня соціально-економічної безпеки. Види порогових рівнів. Фіксовані і плаваючі рівні. Методи визначення порогових рівнів: інструктивні матеріали, експертні методи, фактографічні методи. Методи на основі використання зваженої Евклідової відстані та дискримінантного аналізу.	Лекція, практичне заняття	[16,17]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування до попередніх тем, розрахункова робота	10	До наступного заняття за розкладом
Тема 13. Моделювання процесів управління соціально-економічною безпекою на рівні держави Задачі і напрями моделювання процесів управління соціально-економічною безпекою на рівні держави. Моделювання інтегральних показників соціально-економічної безпеки держави. Інформаційна база. Моделі оцінки та аналізу рівня соціально-економічної безпеки держави. Прогнозування економічної безпеки.	Лекція, практичне заняття	[1-9, 18-24]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування до попередніх тем, розрахункова робота	10	До наступного заняття за розкладом
Тема 14. Моделювання процесів управління соціально-економічною безпекою на рівні регіону Задачі і напрями моделювання процесів управління соці-	Лекція, практичне заняття	[1,8,9,11, 14-16, 18-24]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування	10	До наступного заняття за розкладом

ально-економічною безпекою на рівні регіону. Моделювання інтегральних показників економічної безпеки регіону. Інформаційна та аналітична база. Моделі оцінки та аналізу рівня економічної безпеки територіальних систем регіону. Прогнозування соціально-економічної безпеки на регіональному рівні.			до попередніх тем, розрахункова робота, підсумкова контрольна робота.		
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	<p>100 бальна: 50 балів (результати опитування, тестування в дистанційній формі навчання, контроль самостійної роботи студента, в т.ч. розрахункові роботи та індивідуальні творчі завдання) та 50 балів (на іспиті)</p> <p>“відмінно” – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, наводить повний обґрунтований розв’язок прикладів та задач, аналізує причинно-наслідкові зв’язки; вільно володіє науковими термінами;</p> <p>“добре” – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його до розв’язання конкретних прикладів та задач, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності розв’язках;</p> <p>“задовільно” – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє правильно застосувати набуті знання до розв’язання конкретних прикладів та задач, нечітко, а інколи й невірно формулює основні твердження та причинно-наслідкові зв’язки;</p> <p>“незадовільно” – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.</p>				
Вимоги до письмової роботи	Відповідно до навчального плану, студент виконує одну контрольну роботу, яка є допуском до складання іспиту. Головна мета її – перевірка самостійної роботи студентів в процесі навчання, виявлення ступеня засвоєння ними теоретичних положень курсу. При розв’язанні задач студент має детально вказувати, яким саме був хід його роздумів, якими формулами він користувався.				
Семінарські заняття	Практичне заняття проводиться з метою формування у студентів умінь і навичок з предмету, вирішення сформульованих завдань, їх перевірка та оцінювання.. За метою і структурою практичні заняття пов’язують теоретичне навчання і навчальну практику з дисципліни, а також передбачають попередній контроль знань студентів. Оцінка за практичне заняття враховується при виставленні підсумкової оцінки з дисципліни				
Критерії оцінювання СРС	<p>За виконання кожної розрахункової роботи студент отримує дві оцінки – одну за написання роботи і одну за захист. Оцінювання проводиться за національною шкалою.</p> <p>В процесі оцінювання рівня написання розрахункової</p>				

	<p>роботи звертається увага на своєчасність застосування відповідного інструментарію для вирішення задач розрахункової роботи, правильність графічної інтерпретації результатів побудови відповідних моделей, правильність розрахунків, грамотність та повноту формулювання проміжних та остаточних висновків до розрахункової роботи.</p> <p>В процесі оцінювання захисту розрахункової роботи звертається увага на рівень володіння теоретичним матеріалом, необхідним для виконання розрахункової роботи, орієнтування студента в основних етапах виконання завдань, вміння формулювати висновки до роботи.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка за поточне тестування (10 балів); – оцінка за відповіді на всі основні та додаткові запитання під час аудиторних занять (5 балів); – оцінка за контрольну роботу (10 балів); – оцінка за самостійну роботу (25 балів).
<p>7. Політика курсу</p>	
<p>- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);</p> <p>- опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових робіт, проходження тестування в дистанційній формі навчання;</p> <p>- опрацювання і підготовка до дискусій з приводу матеріалу, викладеного в хрестоматіях для самостійної роботи;</p> <p>- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;</p> <p>- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації».</p> <p>Засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо).</p> <p>Пропущені практичні, семінарські та лабораторні заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні незадовільні оцінки, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному, семінарському та лабораторному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.</p>	
<p>8. Рекомендована література</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Основи економічної безпеки: [підручник] / О. М. Бандурка., В. Є. Духов, К. Я. Петрова, М. Черняков. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с. 2. Голіков І. В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека / І. В. Голіков // Проблеми економіки. - 2014. - № 1. - С. 309-314. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pekon_2014_1_47.pdf. 3. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : КНЕУ, 2012. – 193 с. 4. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с. 5. Пілько А.Д. Еволюція та перспективні напрями розвитку безпекознавства / А.Д. Пілько // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.]. - Дніпропетровськ : «ФОП дроб'язко С.І.», 2014. – Т. 1 -466 с. – С. 166-177 6. Економічна безпека: навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джужі. — К.: Алерта; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. — 368 с. 7. Буркальцева Д.Д. Інституціональне забезпечення економічної безпеки України: монографія / 	

Д.Д.Буркальцева. – К.: Знання України, 2012. – 347 с.

8. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.
9. Барський Ю. М. Показники оцінки фінансової безпеки регіону / Ю. М. Барський [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.confcontact.com/2012_05_25/1_barskij.php
10. Колмакова, О. М. Оцінка демографічної безпеки [Електронний ресурс] / О. М. Колмакова, В. В. Сmacher. — Режим доступу: http://www.URL:http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2013/Economics/15_130526.doc.htm
11. Ефективність соціально-економічного розвитку та економічна безпека регіону (на прикладі Закарпатської області); аналіт. доп./А.І. Сухоруков, Ю.М.Харазішвілі. – К.: НІСД, 2013. – 32 с.
12. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року N 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua/file/link/222830/file/1277.TIF>.
13. Тимошенко О. В. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки держави / О. В. Тимошенко // Бізнес Інформ. - 2014. - № 6. - С. 32-37.
14. Пілько А. Д. Моделювання процесів управління економічною безпекою регіону [Текст] : дис... канд. екон. наук: 08.03.02 / Пілько Андрій Дмитрович ; Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. - Івано-Франківськ, 2004. - 203 арк.
15. Пілько А. Д. Постановка задачі оцінки рівня безпеки розвитку територіальної системи / А. Д. Пілько // Бізнес Інформ. - 2013. - № 10. - С. 173-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2013_10_33.pdf.
16. Пілько А.Д. Моделювання процесу оцінювання рівня економічної безпеки регіону / А.Д.Пілько, Н.В.Савчук // Бізнес Інформ. №8. 2015. – с.77-84.
17. Пілько А.Д. Визначення порогових рівнів економічної безпеки територіальних систем регіону на основі моделей дискримінантного аналізу та методу евклідової відстані / А.Д.Пілько, Н.В.Савчук // Проблеми економіки. №3. 2016. - с. 307-313
18. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження / М.А.Кальницька // Глобальні та національні проблеми економіки. – Випуск 17. – 2017. – с. 566 – 571.
19. Язлюк Б.О. Теоретичні основи сутності та змісту соціально- економічної безпеки / Б.О. Язлюк // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 16(1). – С. 149–154.
20. Язлюк Б.О. Стратегії модернізації як напрям інноваційного підвищення соціально-економічної безпеки та подолання асиметрії регіонів / Б.О. Язлюк // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 149–153 .
21. Шахматова Т.А. Теоретичні засади визначення категорії «соціальна безпека» національної економіки / Т.А. Шахматова // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2013. – № 3. – С. 72–77.
22. Сиченко О.О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави / О.О. Сиченко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Державне управління. – 2012. – Т. 186. – Вип. 174. – С. 34–38.
23. Подольська Є.А. Новий сенс й інноваційні способи забезпечення соціальної безпеки / Є.А. Подольська, П.О. Назаркін // Вісник Одеського національного університету. Серія : Соціологія і політичні науки. – 2015. – Т. 20. – Вип. 2. – С. 19–25.
24. Підгірна В.Н. Соціальна безпека як пріоритетна складова національної безпеки України / В.Н. Підгірна, А.І. Магалаєс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : nauka.kushnir.mk.ua/?p=26844.